

ΕΞΙ ΑΝΕΚΔΟΤΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ
ΤΟΥ ΝΙΚΟΥ ΓΑΒΡΙΗΛ ΠΕΝΤΖΙΚΗ ΠΡΟΣ ΤΟΝ
ΚΑΘΗΓΗΤΗ ΝΙΚΟΛΑΟ Κ. ΑΡΤΕΜΙΑΔΗ

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ

Στὴν *Ἐπιστημονικὴ Ἐπετηρίδα τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν* (ἐφεξῆς *ΕΕΦΣΠΑ*), τόμ. ΜΑ' (2009-2010), σελ. 11-37, δημοσιεύθηκαν ἀπὸ τὸν γράφοντα «Ἑπτὰ ἀνέκδοτα γράμματα τοῦ Νίκου Γαβριὴλ Πεντζίκη ἀπὸ τὸ Ἀρχεῖο τοῦ Καθηγητῆ Ἀλέξανδρου Καμπίτογλου»¹. Ὑστερα ἀπὸ τὴ δημοσίευση αὐτή, ὁ καθηγητὴς κ. Νικόλαος Κ. Ἀρτεμιάδης, πού διατηροῦσε —αὐτὸς καὶ ἡ οἰκογένειά του— φιλικούς δεσμούς μετὰ τὸν Πεντζίκη, μοῦ ἐμπιστεύθηκε πρὸς δημοσίευση ἔξι ἄλλα γράμματα τοῦ ἴδιου ἀποστολέα πρὸς αὐτόν, πού προέρχονται ἀπὸ τὸ προσωπικὸ τοῦ Ἀρχεῖο, στὸ ὁποῖο περιλαμβάνονται καὶ ἄλλα σύντομα κείμενα τοῦ Θεσσαλονικέα συγγραφέα (εὐχετήρια «σχεδιάσματα» γιὰ τὶς γιορτὲς τῶν Χριστουγέννων καὶ τοῦ Πάσχα), καθὼς καὶ ἀποκόμματα ἐφημερίδων πού ἀναφέρονται στὸν Ν.Γ.Π. καὶ στὸ ἔργο του.

Κατὰ τὴν ἔκδοση τῶν ἑξὶ ἐπιστολῶν διόρθωσα, ὅπως καὶ στὶς προηγούμενες ἑπτὰ, τὰ προφανῆ ὀρθογραφικὰ σφάλματα, ἐνοποίησα τὶς διπλογραφίες, ὀβέλιστα μέσα σὲ ὀρθογώνιες ἀγκύλες ([]) ὅσα γράμματα (ἢ λέξεις) τῶν ἐπιστολῶν χρειάζεται νὰ ἀποβληθοῦν καὶ ἔθεσα μέσα σὲ ὀξυγώνιες ἀγκύλες (<>) ὅσα γράμματα (ἢ λέξεις) παρέλειψε ὁ συγγραφέας ἐκ παραδρομῆς. Ἐπίσης κεφαλαιογράφησα τὰ ἀρχικὰ κυρίων ὀνομάτων προσώπων, χωρῶν καὶ πόλεων καὶ βελτίωσα τὴ στίξη τῶν κειμένων.

Ἐξἄλλου, ὅπως θὰ διαπιστώσει καὶ ὁ ἀναγνώστης, οἱ ἐκδιδόμενες ἐδῶ ἐπιστολὲς —ιδίως οἱ νεώτερες— ἐμφανίζουν ἐνίοτε ἀνακόλουθο ὕφος. Προφανῶς, ὁ συγγραφέας δὲν ξανακοίταξε τὰ κείμενά του πρὶν τὰ ἀποστείλει, μετὰ ἀποτελέ-

1. Τὰ γράμματα αὐτὰ —μέτ' πλουσιότερα καὶ ἀκριβέστερα σχόλια καὶ σὲ ἐντελέστερη ἐκδοτικὴ μορφή— ἀναδημοσιεύονται τώρα στὸ βιβλίό μου *Ἀπὸ τὴ λογοτεχνία στὴ φιλολογία. Θέματα τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας καὶ τῆς σπουδῆς τῆς*, Ἐκδόσεις Δόμος, Ἀθήνα 2010, σελ. 151-175.

σμα νὰ ἐμφανίζουιν συντακτικὲς καὶ νοηματικὲς ἀνακολουθίες, τίς ὁποῖες, φυσικά, ἀφήσαμε ὡς ἔχουν.

*

Ἐπιθυμῶ νὰ εὐχαριστήσω καὶ ἀπὸ τῇ θέσῃ αὐτὴν ἐδῶ τὸν καθηγητὴ καὶ ἀκαδημαϊκὸ κ. Νικόλαο Ἀρτεμιάδη, γιὰ τὴν ἐμπιστοσύνη ποὺ μοῦ ἔδειξε ἀναθέτοντάς μου τὴν παρούσα ἔκδοσις καὶ γιὰ ὅσες πληροφορίες μοῦ ἔδωκε σχετικὰ μὲ τὰ ἀναφερόμενα στὰ κείμενα τῶν ἐπιστολῶν (ἀκριβεῖς τίτλοι δικῶν τοῦ δημοσιευμάτων στὰ *Πρακτικά τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν*, ἐφεξῆς *ΠΑΑ*, καὶ ἄλλου, ταυτίσεις προσώπων, διευκρινίσεις πραγμάτων, κ.ἄ.π.), τὸν καθηγητὴ κ. Γεώργιο Ἀ. Χριστοδούλου, γιὰ τὴν παλαιογραφικὴ του βοήθεια καὶ γιὰ ὀρισμένες ἐπισημάνσεις του κατὰ τὴν μεταγραφὴ τῶν κειμένων τῶν ἐπιστολῶν, τὸν λόγιον ἱατρὸ κ. Νίκο Π. Παῖσιο, ἕναν πραγματικὸν Τιποῦκειτο, γιὰ ὅσες πληροφορίες ἀντλήσε γιὰ χάρις μου ἀπὸ τὸ διαδίκτυο, τοὺς συναδέλφους κ. Ν. Δ. Τριανταφυλλόπουλο καὶ κ. Ἀγγελὸ Γ. Μαντζᾶ, δ.Φ., γιὰ τὴν προμήθειαν ποικίλων ἔργων καὶ βοηθημάτων ἀπὸ τίς προσωπικὲς βιβλιοθήκας τοὺς, ποὺ ἐνδιέφεραν τὴ μελέτη μου, καὶ τὸν ἐκδότῃ μου κ. Δημήτρῃ Μαυρόπουλο, ἄριστον γνώστη τῶν θεολογικῶν πραγμάτων, γιὰ τίς λύσεις ποὺ ἔδωκε σὲ σχετικὰ προβλήματα τῶν ἐπιστολῶν.

ΟΙ ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ

Α'

[Χαρτὶ ἀλληλογραφίας ἐξ σελίδων (δίφυλλο + μονόφυλλο), χωρὶς ρίγες καὶ μὲ μία ὀριζόντια πτύχωση. Χρῶμα χαρτιοῦ κυανὸ, γραφὴ ἔντονη. Διαστάσεις 13,8×18,4 ἐκ.]

[φ. 1α]

Θεσσαλονίκη, 30 Σεπτεμβρίου 1948

Ἀγαπητέ μου Νίκο Ἀρτεμιάδη,

Ἐφ'ὅς τὸ βράδυ ποὺ ἔπιασε ψύχρα μετὰ τὴ βροχὴ καὶ κρυώνουμε στὸ κρεβάτι μας, μέσα στὴν ἡσυχίαν τοῦ σπιτιοῦ μας, σὲ σὺ-
5 λογιόμονον ἀπάνω στὰ βουνὰ τώρα μὲ τὸ φθινόπωρο καὶ τὸ ἔμπα τοῦ σκληροῦ χειμῶνα.

Προφὲς βράδυ ἔκαμα μιὰ προσευχὴ στὸ νομά σου.

Ἀπὸ προχτὲς ποῦλαβα τὸ γράμμα σου δὲ μοῦ βγαίνει ἀπὸ τὸ νοῦ.

Ἐνθουσιάζεσθαι μέχρι τὸ σημεῖον νὰ σκεφτῶ νὰ γράψω ἕνα δι-
10 ἡγημα. Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι μόνος μέσα στὴν κάμαρή μου τὸ πρῶτ
τῆς Τρίτης, ἐννοίωσα ὅτι σὲ ζοῦσα.

[φ. 1β]

Ἐκεῖνο κυρίως ποὺ μὲ ὠθεῖ κάθε φορὰ, νὰ συλλογιέμαι μὲ τὴν
 ψυχὴ μου ἔτσι, εἶναι μιὰ ἀνάγκη νὰ ἐξηγήσω τὴ ζωὴ, νὰ βρῶ μιὰ
 δικαιολογία καὶ δικαίωση στὸ κάθε τι, || στὴν κάθε περίπτωση καὶ
 15 κατάσταση.

Ὁ κάθε συλλογισμὸς μου εἶναι σὰν μιὰ σειρά ἀριθμῶν, ὅπου ὁ
 κάθε ἀριθμὸς ἀποτελεῖται ἀπὸ τὴν πλήρη μνήμη ἑνὸς πράγματος.

Στὴ σειρά ποὺ σὲ ἀφοροῦσε ὑπῆρχαν ὡς ἀριθμοί: ἡ σκηνὴ ποὺ
 σὲ πληροφόρησα τὸ θάνατο τοῦ πατέρα σου κι' ἐπιστρέψαμε στὸ
 20 μαγαζὶ περνώντας ἀπὸ τὴν Καμάρα, οἱ συναντήσεις μας στὸ σκά-
 κι, ὁ ἀδελφός σου, ἡ μητέρα σου, τὸ σπλίτ σας στὴν Ἀθήνα, ἡ ἐπί-
 δοσὴ σου στὸ βιολί, ἡ ἐμφάνισή σου μὲ τὶς πνιζάμες καὶ μὲ μιὰν
 ἄσπρη φανελίτσα, καθὼς σφογγιζόσουν α <σ>τὸ πρόσωπο, τὰ γαλ-
 λικά σου, ὁ φίλος σου ποῦχαμε πιάσει οἱ τρεῖς μαζί συνζήτηση καὶ

25 δὲν συμφωνοῦσες, τὸ σπλίτ τῶν Μανιατάκηδων, οἱ εἰκόνες ποῦκανε
 ἡ κοπέλλα μὲ γραμματόσημα, ἡ ἐκδρομὴ ποὺ κάνατε στὴ Βουλια-
 γμένη, τὸ πάρτυ στὴν ταράτσα τοῦ μικροῦ σας σπιτιοῦ, [.....],
 ὅπως μοῦ τὴν ἄρχισες ἕνα βράδυ διανυκτερεύσεως, οἱ κοπέλλες στὴ
 διάλεξή σου στὴν ΧΑΝ, ἐκεῖνη πῶκανε στίχους, ἡ ἄλλη, ἡ φορὰ ποὺ

30 σὰς εἶδα μαζί καὶ δὲν μ' εἶδατε, ἡ φορὰ ποὺ χαιρετηθήκαμε στὴν
 ταράτσα τοῦ κινηματογράφου «Ρέξ»... ὅλ' αὐτὰ συνδύαζονταν μὲ
 τὴν πολεμικὴ σου δράση ὅπως τὴν πληροφοροῦμαι ἀπὸ τὶς ἐπιστο-
 λές σου, δίνοντας ἕνα || ἔντονο νόημα ζωῆς. Ἦταν σὰ νὰ ἐξηγοῦσα
 ὅλα τὰ λόγια σου, ἀγγίζοντας τὴ ρίζα, τὴν πηγὴ ἀπ' ὅπου βγαίνουν.

[φ. 2α]

35 Ὁ Θεὸς νὰ σ' ἔχει γερό.

Παρέλειψα στὴν ἀπαρίθμησή μου τὸ σπονδαῖο κεφάλαιο τῆς
 ἐπίδοσής σου στὰ μαθηματικά, τὴν ἐπὶ διδακτορίᾳ διατριβὴ σου,
 τὴν μελέτη σου γιὰ τὴν βολὴ τοῦ ἀντιαεροπορικοῦ τὸν καιρὸ τοῦ
 πολέμου μὲ τοὺς Ἰταλοὺς. Σὰν κάποιο συμπέρασμα ἐννοιωθα πα-

40 ντοῦ νὰ κρατᾷ ἕνα αἶσθημα ζωῆς, κάτι δηλαδὴ ποὺ σ' ἐπιτρέπει
 νὰ ξεχωρίζεις ἀσφαλτα τὶς πιὸ κοινὲς ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς ἀπὸ τὸ
 θάνατο. Αὐτὸ μοῦταν ἕνα δίδαγμα. Κάτι ποὺ μ' ἐπέτρπε νὰ κηρύ-
 ξω, ὅτι δὲν χρειάζονται ἰδεολογίες καὶ γενικότητες, γιὰ νὰ μπορεῖ
 νᾶχει καὶ νὰ νοιώθει πὼς ἔχει ἕνα σπλίτ κανένas, ἔστω καὶ φτωχὸ

45 καὶ στερημένο, γιὰ νὰ μπορεῖ νὰ χαρεῖ σὲ μιὰ συναναστροφή, μ'
 ἕνα παιχνίδι ἢ ἕναν περίπατο. Ἡ βᾶση εἶναι νᾶχει κανένas αὐτὸ τὸ
 μυστηριῶδες αἶσθημα ζωῆς, αὐτὴ τὴν ἀγάπη τοῦ καθημερινοῦ κό-
 σμου. Οἱ ἰδεολογίες ἀρχίζουν ἀπὸ τὴν ἔλλειψη, τὴν στέρηση αὐτοῦ
 τοῦ αἰσθήματος, προσπαθοῦν μὲ μεγέθη ν' ἀντικαταστήσουν τοῦτο

50 τὸ ἐλάχιστο χωρὶς νὰ τὸ κατορθώνουν.

[φ. 2β]

|| Οὐσιαστικά ὁ ἀγώνας σας εἶναι ἕνας πόλεμος τῶν ἀνθρώ-

πων πὸν ζοῦν καὶ θέλουν τὴ διατήρηση αὐτοῦ τοῦ ἐλαχίστου ἀγα-
θοῦ, μὲ τὶς τόσες φάσεις καὶ δοκιμασίες, ἐνάντια στὰ φαντάσματα
55 πὸν ξεσηκώνουν οἱ ἔμμορες ἰδέες τῆς δυστυχίας αὐτῶν πὸν ἔχα-
σαν τὸ αἶσθημα τῆς ζωῆς, οὐσιαστικὸ χαρακτηριστικὸ τῆς ἀνθρω-
πίνης μορφῆς ὅταν ζεῖ.

Ἀλλοίμονο στὴν ἀνθρωπότητα ἂν τὴν καταβάλουν τὰ φαντά-
σματα. Ἀληθινὰ πολεμᾷ κανένας γιὰ τὴ ζωὴ του καὶ περισσότερο
60 μάλιστα σ' αὐτὸν τὸν τόπο, ὅπου θέλουν ἐξοστρακίζοντας τὴν ἰδι-
αιτερότητά μας νὰ μᾶς ἀφήσουν σκέτο παρελθὸν μονάχα.

Μ' ἐνθουσίασε τὸ γράμμα σου μὲ τὴν ἐξιστόρηση τῆς Νίκης,
κάνοντάς με νὰ καταλάβω πόσο, ὅσο κι' ἂν εἴμαστε φτωχοὶ καὶ δυ-
στυχισμένοι, ἔχουμε ζωὴ σ' αὐτὸ τὸν τόπο καὶ τὴ δύναμη νὰ τὴν
ὑπερασπίσουμε.

55 Συγχώρα με πὸν σοῦ γράφω ἄτσαλα, ἀλλοιῶς δὲ θὰ μοῦ ἦταν
δυνατὸ νὰ σοῦ τὰ πῶ γρήγορα-γρήγορα ὅσα νοιώθω. Πάντως, ὀμι-
λώντας μὲ τὴ γυναῖκα μου, εἶμουν πιὸ εὐγλωττος καὶ τ' ἀποτελέ-
σμα ἦταν νὰ μοῦ πεῖ, ὅτι θὰ μπορούσε νὰ σ' ἀγαπήσει πάρα πολὺ
τέτοιος ποῦ 'σαι.

70 Μὲ ἀγάπη, δικός σου,
Νίκος Γαβριήλ Πεντζίκης

[φ. 3α]

|| Υ.Γ. Σοῦ ἀντιγράφω ὅ,τι πρόχειρα σημείωσα ξεκαθαρίζο-
ντας, προσπαθώντας νὰ ξεκαθαρίσω τὶς σκέψεις μου γιὰ ἓνα μελ-
λοντικὸ ἔργο:

75 τίτλος: Ἄνθρωποι καὶ Φαντάσματα
ἢ καλύτερα: Θνητοὶ καὶ Φαντάσματα.

Ὁ ἀνταγωνισμὸς ἀνάμεσα σὲ θνητοὺς καὶ βρονκόλακες εἶναι τὸ
πνεῦμα, ἡ ἔννοια τοῦ ἐμφυλίου μας σπαραγμοῦ· ζοῦν οἱ θνητοὶ ὑπο-
στηρίζοντας τὴ μοῖρα τους μὲ τὸ θάνατο, οἱ βρονκόλακες πὸν δὲ θέ-
80 λουν νὰ ἡσυχάσουν πεθαμένοι ἐξορμῶν γιὰ νὰ πιοῦν αἷμα πὸν θὰ
τοὺς ἐπιτρέψει, ὅπως λαχταροῦν νὰ νοιώσει ἡ καρδιά τους, κάποιον
παλμό· μ' αὐτὸ τὸ σκοπὸ σπέρνουν τὴν καταστροφή καὶ καθίστα-
νται ἐπικίνδunami.

Σκέφτομαι ὅτι πρέπει νὰ γραφοῦν οἱ νεκρολογίες ὅλων τῶν
85 πεσόντων ζωντανά, ὥστε παίρνοντας οἱ σκιές τους μὴ θέσῃ στὴ
ζωὴ μας, νὰ ἀναπαύονται ἡρεμα καὶ ὁ τόπος μας νὰ ἐλευθερωθεῖ,
ἀναπνέοντας τὴν διαρκῆ ἐλπίδα τῆς εὐτυχίας καὶ χαρᾶς.

*Πρέπει να μεγαλώσει αναστημένη ή μνήμη μας, για να κατα-
τροπωθούν τὰ φαντάσματα.—*

N.Γ.Π.

ΣΧΟΛΙΑ ΚΑΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ

Στίχ. 4-5: ...σὲ συλλογιόμουν ἀπάνω στὰ βοννά...: Ὁ Νικόλαος Κ. Ἀρτεμιάδης (γεννήθηκε στὴν Κωνσταντινούπολη στὶς 30 Μαΐου 1917) ὑπηρετοῦσε τότε (1948) ὡς ἐφεδρος ἀνθυπολοχαγὸς στὸν Ἐμφύλιο (1946-1949).

Στίχ. 19: ...τὸ θάνατο τοῦ πατέρα σου...: Πρόκειται γιὰ τὸν γιατρὸ Κυριάκο Ἀρτεμιάδη, γιὰ τὸν ὁποῖο βλ. καὶ παρακάτω, Ἐπιστολὴ Γ', στίχ. 12 καὶ ἐξῆς, Ε', στίχ. 2, καὶ Ζ', στίχ. 3.

Στίχ. 19-20: ...κι' ἐπιστρέψαμε στὸ μαγαζί...: Δηλαδή στὸ φαρμακεῖο τοῦ Πεντζίκη.

Στίχ. 21: ...ὁ ἀδελφός σου, ἡ μητέρα σου...: Ὁ μετέπειτα γιατρὸς Ἀρτέμης Ἀρτεμιάδης (1911-1997) καὶ ἡ μητέρα τους Δέσποινα. Γιὰ τὸν Ἀρτέμη Ἀρτεμιάδη γίνεται ἐκτενὴς λόγος καὶ στὴν ἐπιστολὴ τοῦ Πεντζίκη πρὸς τὸν Στέλιο Ξεφλούδα τῆς 16 Φεβρ. 1944 (βλ. Π. Δ. Μαστροδημήτρη, «Ἐπτὰ ἀνέκδοτα γράμματα τοῦ Νίκου Γαβριήλ Πεντζίκη ἀπὸ τὸ Ἀρχεῖο τοῦ καθηγητῆ Ἀλέξανδρου Καμπίτογλου», *ΕΕΦΣΠΑ*, τόμ. ΜΑ', 2009-2010, σελ. 30 καὶ 33 = Π. Δ. Μαστροδημήτρη, *Ἀπὸ τὴ λογοτεχνία στὴ φιλολογία. Θέματα τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας καὶ τῆς σπουδῆς τῆς*, Ἐκδόσεις Δόμος, Ἀθήνα 2010, σελ. 169 καὶ 172). Βλ. καὶ ἐδῶ παρακάτω, Ἐπιστολὴ Ε', στίχ. 3, καὶ Ζ', στίχ. 3-5.

Στίχ. 25: ...τὸ σπίτι τῶν Μανιατάκηδων,...: Φιλικὸ σπίτι τοῦ Ν. Ἀρτεμιάδη ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Σατωβριάνδου 39.

Στίχ. 27: [...]: Παραλείπονται ἑννέα λέξεις.

Στίχ. 37: ...τὴν ἐπὶ διδακτορίᾳ διατριβή σου: Ὁ Νικ. Ἀρτεμιάδης ἔγινε διδάκτωρ στὸ Πανεπιστήμιο τῶν Παρισίων (Docteur ès Sciences Mathématiques (Doctorat d'État) avec la mention «très honorable») τὸ 1957. Ἡ διατριβή του ὑποβλήθηκε στὴν Faculté des Sciences de l'Université de Paris στὴ Σορβόνη καὶ τυπώθηκε τὸ 1958. Θέμα τῆς διατριβῆς: «Sur les transformées de Fourier et leurs applications aux série et sur les fonctions typiquement réelles d'ordre p».

Ὁ Πεντζίκης ἀλληλογραφοῦσε μὲ τὸν Ἀρτεμιάδη καὶ στὰ χρόνια ποὺ ὁ δεῦτερος ἔκανε μεταπτυχιακὲς σπουδὲς στὸ Παρίσι. Αὐτὸν ὑπονοεῖ, ὅπως δὴποτε, ὅταν γράφει: «[εἶχα] Μιὰ ἐπιστολὴ τοῦ Νίκου ποὺ μετεκπαιδεύεται μαθηματικός, στὸ Παρίσι» (βλ. Νίκου Γαβριήλ Πεντζίκη, *Ἀρχιτεκτονικὴ τῆς Σκόρπιας Ζωῆς καὶ ἄλλα μεταγενέστερα κείμενα*, Θεσσαλονίκη ²1978, Ἐκδόσεις ΑΣΕ Α.Ε., [Βιβλιοθήκη Νεοελληνικῶν Κειμένων], σελ. 101.

Στίχ. 61: *Μ' ἐνθουσίασε τὸ γράμμα σου μὲ τὴν ἐξιστόρηση τῆς Νίκης*,...:

Ὁ κ. Ἀρτεμιάδης πιθανολογεῖ σήμερα ὅτι πρόκειται γιὰ τὴ νίκη τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ στὴ Μουργάνα. ἴσως, ὅμως, νὰ πρόκειται γιὰ κάποια ἄλλη νίκη — ἀπὸ τὶς πολλὰς ἐναντίον τῶν ἀντιπάλων —, τὴν ὁποία περιγράφει σὲ γράμμα τοῦ πρὸς τὸν Πεντζίκη.

Στίχ. 66-67: ...ὀμιλώντας μὲ τὴ γυναῖκα μου...: Τὴν Κυρία Νίκη Ν. Πεντζίκη, ἡ ὁποία ζεῖ σήμερα στὸν Ἅγιο Ἀντώνιο Θεσσαλονίκης (Βασιλικά)· βλ. γι' αὐτὴν καὶ ἐδῶ παρακάτω, Ἐπιστολὴ Δ', στίχ. 11-13.

Β'

[Δισέλιδο χαρτὶ ἀναφορᾶς (ριγωτό). Γραμμὴν ἢ ἐμπρόσθια ὄψη. Γραφὴ ζωηρή. Διαστάσεις: 12,8×17,8 ἐκ.]

[φ. 1α]

5/1/90, Θεσσαλονίκη

Ἀγαπητὲ Νικόλαε Ἀρτεμιάδη.

Διάβασα μὲ ὄφελος μέγα τὴν ἐν πράγμασι καθεστῶτων ὀμιλία
 σου σὲ ἔκτακτη συνεδρίαση τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, πὺν εἶχες τὴν
 5 εὐγένεια νὰ μοῦ στείλεις σὲ φωτοαντίγραφο. Εὐχαριστῶ.

Τὸ ὄφελος ἐκ τῆς ἐργασίας σου, πὺν, ὅπως λές, κυρίως ἀπο-
 τεύεται στοὺς νεαροὺς σπουδαστές, ἐπιστήμονες καὶ ἐρευνητές,
 σὲ μένα τὸν γέρο Πελεκάνο, ἥγουν πετροπελεκητὴ λίθων ἀγόνων,
 πρὸς οἰκοδομὴ τῆς μνήμης τῶν ἐκάστοτε μεταστάντων εἰς
 10 τὴν ἄλλην αἰώνια ζωὴ τῶν ἐπέκεινα, εἶναι ἡ προκληθεῖσα ἐπ' αὐ-
 ξηση τοῦ συνειδησιακοῦ ἐλέγχου τῆς δουλειᾶς μου μὲ τὶς πέτρες
 βράχους, πὺν ραγίζοντα διασώζουν τὴ ζωὴ τῶν ἐν ἁγίοις Πατέ-
 ρων καὶ Μητέρων τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως γιὰ παράδειγμα τῆς χρι-
 15 στιανῆς παραδουλεύτρας σὲ εἰδωλολάτρῃ ἄρχοντα, πὺν μαρτύρη-
 σε ἐπιμένοντας στὴν πίστη της, χωρὶς καμιὰ παραχώρηση, ἡ ἁγία
 Ἀριάδνη τῆς 18ης Σεπτεμβρίου, πὺν ἀκολουθώντας τὴν ὁδὸ πρὸς
 τὰ ὄρη, γιὰ νὰ διαφύγει ἀπὸ τοὺς διώκτες, διασώθηκε σὲ βράχο
 (πέτρα) πὺν γιὰ χάρι τῆς χάρισε. Χαιρέτισέ μου τὴν ἄξια ὀφάντρα
 σὺζυγό σου. Μὲ σεβασμὸ καὶ ἀγάπη Ν. Γ. Πεντζίκης.

ΣΧΟΛΙΑ ΚΑΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ

Στίχ. 3-7: Διάβασα μὲ ὄφελος μέγα τὴν ἐν πράγμασι καθεστῶτων ὀμιλία
 σου σὲ ἔκτακτη συνεδρίαση τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν,... Τὸ ὄφελος ἐκ τῆς ἐργα-

σίας σου, πού, όπως λές, κυρίως αποτίνεται στους νεαρούς σπουδαστές, επιστήμονες και ερευνητές... Πρόκειται για την υπό τον τίτλο «Τιμιότητα – Ήθος στο χώρο των Θετικών Έπιστημών» ανακοίνωση του κ. Άρτεμιάδη, η οποία δημοσιεύτηκε στα *Πρακτικά της Ακαδημίας Αθηνών*, τόμ. 64 (1989), Β' σελ. 441-454.

Στίχ. 13-18: ...*ὅπως γὰρ παράδειγμα τῆς χριστιανῆς παραδουλεύτρας σὲ εἰδωλόλατρη ἄρχοντα, πὺν μαρτύρησε ἐπιμένοντας στὴν πίστιν της, χωρὶς καμιά παραχώρηση, ἡ Ἁγία Ἀριάδνη τῆς 18ης Σεπτεμβρίου, πὺν ἀκολουθώντας τὴν ὁδὸ πρὸς τὰ ὄρη, γὰρ νὰ διαφύγει ἀπὸ τοὺς διώκτες, διασώθηκε σὲ βράχο (πέτρα) πὺν γὰρ χάρις της ῥάγισε.* Βλ. Ἀγίου Νικοδήμου Ἀγιορείτου, *Συναξαριστὴς τῶν δώδεκα μηνῶν τοῦ ἐνιαυτοῦ*, τόμ. Α' *Περιέχων τοὺς τέσσαρας μῆνας Σεπτέμβριον, Ὀκτώβριον, Νοέμβριον, Δεκέμβριον*, Ἐκδόσεις Δόμος, (Ἀθήναι 2005), σελ. 116-117, *ὅπου*:

*Μνήμη τῆς Ἁγίας Μάρτυρος Ἀριάδνης, πέτρας ῥαγείσης
καὶ ὑποδεξαμένης αὐτήν.*

Σώζει ῥαγεῖσα τὴν Ἀριάδνην πέτρα.

Χριστὸς γὰρ αὐτὴν ἔσκεπε ζωῆς Πέτρα.

Αὕτη ἡ Ἁγία ἦτον κατὰ τοὺς χρόνους Ἀδριανοῦ καὶ Ἀντωνίνου τῶν βασιλέων..., δούλη ἑνὸς ἄρχοντος Τερτύλου ὀνομαζομένου, ...Ἐπειδὴ δὲ αὕτη ἀναγκάσθη ἀπὸ τὸν αὐθέντην της νὰ συνεορτάσῃ μὲ αὐτὸν εἰς τὸν ναὸν τῶν εἰδωλῶν διὰ τὰ γενέθλια τοῦ παιδίου του, καὶ δὲν ἐπείσθη, διὰ τοῦτο ἐξέσθη δυνάτῃ εἰς τὸ σῶμα, καὶ ἔπειτα ἀφέθη. Ἐπειδὴ δὲ πάλιν ἐδιώκετο ἀπὸ τὸν ἡγεμόνα, διὰ τοῦτο πλησιάσασα | κοντὰ εἰς μίαν πέτραν ἐπροσευχήθη ἡ αἰοῖμος διὰ νὰ φυλαχθῇ ἀπὸ τοὺς διώκοντας δημίους. Καί, ὦ τοῦ θαύματος! εὐθὺς ἐρράγισεν ἡ πέτρα κατὰ θεῖον νεῦμα, καὶ ἐδέχθη αὐτήν.

Ὁ Πεντζίκης, στὸ βιβλίο του *Πρὸς Ἐκκλησιασμό, Πατριαρχικὸν Ἰδρυμα Πατερικῶν Μελετῶν*, Θεσσαλονίκη 1970 (1986), σελ. 83, γράφει: «Ὁ Συναξαριστής, (...) Ἡ Ἁγία Ἀριάδνη γίνεται ἓνα μὲ τὸ βράχο ὅπου εἰσεχώρησε, προκειμένου ν' ἀποφύγει τοὺς διώκτες της.» «Ὅτι ὁ Πεντζίκης χρησιμοποιεῖ στὰ γραπτά του, τουλάχιστον ἀπὸ τὸ 1967, τὸν Συναξαριστὴ τοῦ Ἀγίου Νικοδήμου τοῦ Ἀγιορείτου —καὶ ἐμπνέεται ἀπὸ τὸ κείμενο— προκύπτει καὶ ἀπὸ ἄλλα ἔργα του: Βλ., λόγου χάρις: Ν. Γ. Πεντζίκη, *Ἀντρέας Δημακούδης καὶ ἄλλες μαρτυρίες χαμοῦ καὶ δεύτερης πανοπλίας*, Ἐκδόσεις ΑΣΕ Α.Ε., (Θεσσαλονίκη 1977), Βιβλιοθήκη Νεοελληνικῶν Κειμένων, σελ. 253-254: «Τὴν μέθοδο αὕτη μοῦ ἐνέπνευσε ἡ μελέτη τοῦ Συναξαριστῆ τοῦ Ἀγίου Νικοδήμου τοῦ Ἀγιορείτη. Τὴν ἐφαρμόζω γράφοντας εἴτε ζωγραφίζοντας ἐδῶ καὶ δέκα χρόνια.» (= Τοῦ ἴδιου, «Μυστικιστικὴς ἀπόψεις πᾶν στὴν τοιχοποιία τῶν ἐκκλησιῶν τῆς Ἀρτας», περιοδικὸ *Σκουφᾶς*, τόμ. Ε', τεύχ. 46-47, Ἰούλιος-Δεκέμβριος 1977, σελ. 199 =

Τοῦ ἴδιου, Ὑδάτων ὑπερεκχείλιση. Ἀνάλεκτα, Θεσσαλονίκη 1990, [Παρατηρητῆς | κείμενα 23], σελ. 188.

Στίχ. 18-19: Χαιρέτισέ μου τὴν ἄξια ὑφάντρα σύζυγό σου. Πρόκειται γιὰ τὴν Κυρία Ζαφειρία Ἀρτεμιάδου, τὸ γένος Φωτίου Πυρλίδου, καθηγήτρια Καλῶν Τεχνῶν στὰ Ἀρσάκεια Σχολεῖα τῶν Πατρῶν καὶ τῆς Ἑκάλης, κάτοχο Bachelor of Arts καὶ Master of Fine Arts τοῦ Ἀμερικανικοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Illinois.

Γ'

[Δισέλιδο λευκὸ χαρτί μὲ γραμμένη τὴν ἐμπρόσθια ὀψη. Γραφὴ ζωηρή. Διαστάσεις: 17 × 20 ἐκ.]

[φ. 1α]

[Θεσσαλονίκη,] Κυριακὴ 21/1/'90

- Ἀγαπητὲ Νίκε, Υἱὲ τοῦ Κυριάκου Ἀρτεμιάδου τοῦ ἀπὸ Καισαρείας τῆς Καππαδοκίας, πρὶν λίγο παρακολούθησα μία ταινία συγκινητικὴ, ἀναφερομένη σὲ ἓνα παιδί, ἀγόρι 3 ἐτῶν, πὺν ἡ μάνα
- 5 του τὸ ἔχασε τὸν καιρὸ τοῦ Μικρασιατικοῦ ὁλέθρου. Μετὰ τὸ τέλος τῆς ταινίας, ὅπου ἡ μάνα, πὺν μετὰ εἴκοσι χρόνια ἐπέστρεψε μαζὶ μὲ ἄλλους Ἑλληνες φυγάδες τῆς γερμανικῆς κατοχῆς στὸ Σαλιχλί, βρὶσκει τὸ γιό της ἀνθυπολοχαγὸ τουρκικὸν, ἀνταμώνοντάς τον σκοτωμένη πεθαίνει στὴν ἀγκαλιὰ τοῦ γενίτσαρου παιδιοῦ πὺν τὴν
- 10 κλείνει τὰ μάτια. Μὲ τὴν κατάθεση αὐτοῦ τοῦ γεγονότος, συνεχίζοντας τὸν ἐπιτάφιο τοῦ ἀγίου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου στὸν Μέγα Ἅγιον Βασίλειον καὶ ἀπ' ἐκεῖ μὲ ζωντανὴ τὴ μορφὴ τοῦ Πατέρα σου τὰ ἀκόλουθα κατ' ἐπιλογὴν: «τὴν Καيسάρειαν πόλιν... τὴν οὐχ ἦττον λόγων μητροπόλιν ἢ τῶν πόλεων, ὧν ὑπέρεκειται καὶ καθ' ὧν
- 15 ἔχει τὴν δυναστείαν· ἢν εἴ τις τοῦ ἐν λόγοις κράτους ἀποστερήσειεν, ἀφρηγκῶς ἔσται αὐτὸ τὸ κάλλιστόν τε καὶ ιδιωτάτον».

Αὐτὰ εἰς ἀπάντησιν τῆς ἐπιστολῆς σου.

Μὲ ἀγάπη παλαιᾶς γνωριμίας

Ν. Γ. Πεντζίκη

ΣΧΟΛΙΑ ΚΑΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ

Στίχ. 13-16: Ἀκριβέστερα τὸ χωρίο, κατὰ τὴν ἔκδοση Boulanger, ἔχει ὡς ἑξῆς: Ἐπὶ τὴν Καيسαρέων πόλιν... τὴν οὐχ ἦττον λόγων μητροπόλιν ἢ τῶν πό-

λεων ὧν ὑπέρκειται καὶ καθ' ὧν ἔχει τὴν δυναστείαν· ἦν εἴ τις τοῦ ἐν λόγοις κράτους ἀποστερήσειεν, ἀφηρηκὼς ἔσται αὐτὸ τὸ κάλλιστόν τε καὶ ἰδικώτατον (Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ, *Εἰς τὸν Μέγαν Βασίλειον*... Ἐπιτάφιος (43) 13, 1, 5-11 Boulanger).

Στίχ. 12-13: ...μέ ζωντανή τὴ μορφή τοῦ Πατέρα σου...: Γιὰ τὸν πατέρα Ἀρτεμιάδη, βλ. καὶ Ἐπιστολὴ Α', στίχ. 19, Ε', στίχ. 2, καὶ Ζ', στίχ. 3.

Δ'

[Δισέλιδο ριγωτὸ λευκὸ χαρτὶ ἀποσπασμένο ἀπὸ τετράδιο, μὲ δύο κάθετες ρίγες καὶ μὲ πτυχώσεις (ὀριζόντια καὶ κάθετη). Διαστάσεις 19,7×16,2 ἐκ. Γραφὴ ζωηρή.]

[φ. 1α]

[Θεσσαλονίκη], 26 Φεβρουαρίου [1990]

Ἀγαπητὲ Νίκο Ἀρτεμιάδη, ἀκαδημαϊκέ, σήμερα Καθαρὴ Δευτέρα, 26 τοῦ Μηνὸς Φεβρουαρίου, ξύπνησα καὶ παίρνοντας τὴ μελέτῃ σου, ποὺ ἀναφέρεται στὰ ὑπὸ συνεχὴ κατὰμνηση τοῦ φυσικοῦ κόσμου, τοῦ δέντρον τῆς ζωῆς καὶ ἀναπνοῆς μας, τῶν λεπτομερειῶν τοῦ ἀπὸ ἀνθρώπου μέχρι τῶν μονοκυττάρων ὀργανισμῶν, τοῦ ἀριθμοῦ τῶν γαμηλίων κύκλων, πέριξ τοῦ Κρόνου, τοῦ γονιοῦ ποὺ ἔτρωγε τὰ παιδιὰ καὶ κεῖνα τελικὰ τὸν κατάργησαν, ἐγκαθιστώντας τον στὸν Οὐρανό, μὲ ὅλα τὰ συστήματα τῶν ἀστεριῶν, γέμισε ἡ ψυχὴ μου φῶς καὶ ὅταν μετὰ ποὺ σηκώθηκα ἀπὸ τὸ κρεβάτι, δὲν ἔπαυα νὰ μιλῶ στὴ Νίκη, στὸ κτηματάκι μας στὸν ἅγιον Ἀντώνιο, τὸ προτελευταῖο χωριὸ τοῦ Νομοῦ Χαλκιδικῆς πρὸς Χαλκιδική, ποὺ ἀπὸ προχθὲς Σάββατο <ἤρθαμε?> γιὰ τὸ τριήμερο τὸ ἑορταστικὸ τοῦ τέλους τῆς Ἀποκριᾶς, μὲ τὴ σημερινὴ

Καθαρὴ Δευτέρα. Καλὴ Σαρακοστή, λοιπόν, καὶ εὐτυχὲς Πάσχα μὲ τὴν ἐκ νεκρῶν Ἀνάστασι τῆς Ἀληθείας, ποὺ ἂν ἀτομικιστικὰ δὲν γίνεται ἀντιληπτή, παραμένει φανερὴ στὸ[ν] φυσικὸ περιβάλλον τῆς ὑπαίθρου. Ὅπου, ἐπὶ παραδείγματι, βλέποντας τὸν ἀνθρώπο μὲ τὴ φρέζα, ποὺ καλέσαμε νὰ θερίσει τὸ χόρτο το<ῦ> κήπου, σκεφτό-|| <μουνα> τοὺς νεκροπομπούς, ὅπως καὶ τὸ κλάδεμα τῶν δέντρων, προετοιμάζοντάς τα γιὰ τὴν ἐπερχόμενη καινούργια ἄνοιξη. Ἀλλὰ μήπως καὶ ἡ κατὰμνηση τῶν λέξεων, στὰ γράμματα ποὺ τὶς ἀποτελοῦν, πρὸς σερβίρισμα τῆς καινούργιας τροφῆς τῆς ζωῆς σὲ ἐννιά, δὲν εἶναι ἐν τέλει ἓνα[ς] καινούργιο μέτρον τοῦ χρόνου,

ἐπι<βε>βαιωτικὸ τῆς ἁπιαστῆς ἀλήθειας, 1990 χρόνια ἀπὸ Χρι-

[φ. 1β]

- στοῦ, 10 χιλιάδες ἄλλα μὲ τὴν Δημιουργία καὶ ἀπαρχὴ τοῦ Κράτους τῆς Αἰγύπτου, καὶ ἄλλες 500 χιλιάδες μέχρι τὸν ἀρχαῖον ἄνθρωπο, καὶ 3 ἑκατομ<μ>ύρια χρόνια μέχρι τὴν μελλοντικὴ ἀποκοπὴ τῆς Χαλκιδικῆς ἀπὸ τοῦ σώματος τῆς Μακεδονίας, ἂν μετρηθοῦν μὲ
- 30 ἑκατοστὰ τοῦ δευτερολέπτου, δέκατα, δευτερόλεπτα, λεπτὰ κατὰ ἐξηκοντάδες, ὥρες, πρωτῆ, μεσημέρι καὶ βράδυ, Νύχτα, Νύχτες, ἡμέρες, εἰ<κο>σιτετράωρα, ἐβδομάδες, μῆνες, καταμετρούμενα λεπτομερῶς, δὲν ἀποτελοῦν μεγέθη, ποὺ ἡ ρευστότητά τους, παγιομένη σὲ μεγέθη ποικίλων Fractals, ἀποδεικνύει διὰ τοῦ πλήθους
- 35 των τὴν ἀλήθεια τοῦ Ὀλοκλήρου, ποὺ οὐδέποτε εἶναι δυνατόν νὰ ταυτιστεῖ μὲ ἰδέα ἀνθρωπίνη, ἀλλὰ πάντα μὲ σῶμα ἀναστάσεως.

Εὐχαριστώντας σε, γιὰ τὴν πνευματικὴν διατροφὴν, σὲ χαίρετώ μὲ πολλὰς εὐχὰς ἀγάπης Ν. Γ. Πεντζίκης.

ΣΧΟΛΙΑ ΚΑΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ

Ὅπως δηλώνεται στὸ ἴδιο τὸ κείμενο, ἡ ἐπιστολὴ γράφτηκε τὴν «Καθαρὴ Δευτέρα, 26 τοῦ Μηνὸς Φεβρουαρίου» τοῦ ἔτους 1990. Ὁ τόπος καὶ τὸ ἔτος ἀποστολῆς τῆς προκύπτουν ἀπὸ τὴν ταχυδρομικὴ σφραγίδα τοῦ ἀεροπορικοῦ φακέλου («Θεσσαλονίκη, 8 ΙΙΙ 90»), στὸν ὁποῖο ἀναγράφεται (στὴν ἐμπρόσθια ὄψη του) τὸ ὄνομα τοῦ παραλήπτη (Ἀξιότιμον Κύριον | Νικόλαον | Ἀρτεμιάνην | Ἀκαδημαϊκὸν-Μαθηματικόν | Συνοικισμὸς ΘρακοΜακεδόνων | 169, ὁδὸς Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, 169 | Ἀθῆναι 136-71 | Ἀττικὴ) καὶ στὴν ὀπίσθια ὄψη: Ν. Γ. Πεντζίκης | 197, Βασιλ. Ὀλγας | Θεσ/νίκη 546-46.

Μέσα στὸν ἴδιο φάκελο ὑπάρχει ἡ πρόσκληση τῆς «Ἑταιρίας Λογοτεχνῶν Θεσσαλονίκης», Δημοσθένους 4, 2ος ὄροφος – τηλέφωνα: 283.398, 275.576: Τὸ διοικητικὸ συμβούλιον τῆς Ἑταιρίας Λογοτεχνῶν Θεσσαλονίκης σὰς προσκαλεῖ τὴν Παρασκευή, 16 Μαρτίου 1990, στὶς 8.30' τὸ βράδυ, στὴν αἴθουσα διαλέξεων τῆς ἑταιρίας (Δημοσθένους 4), στὴν ὁμιλία τοῦ Ν. Γ. Πεντζίκης μὲ θέμα «Ἄλλο οἱ λέξεις, ἄλλο τὰ γράμματα».

Ἐκτὸς τοῦ περιγραφόμενου φακέλου ὑπάρχει, σὲ τρεῖς μὴ ἀριθμούμενες πυκνοτυπωμένες σελίδες, τὸ κείμενο τῆς διάλεξης τῆς 16ης Μαρτίου 1990, ὑπὸ τὸν ἐξῆς τίτλο: Ν. Γ. Πεντζίκης | ἌΛΛΟ Οἱ ΛΕΞΕΙΣ ἈΛΛΟ ΤΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ | Φωτοανάτυπο ἀπὸ τὸ περιοδικὸ «Ἐντευκτήριον», | ἀρ. 12, Ὀκτώβριος 1990, Θεσσαλονίκη. Προφανῶς τὸ ἀνάτυπο αὐτὸ τοποθετήθηκε ἀπὸ τὸν παραλήπτη τοῦ γράμματος τῆς 26ης Φεβρουαρίου 1990 στὴν ἴδια ἐνότητα χειμένων, καὶ μὲ τὴν ἑντυπὴ σφραγίδα «ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ | ΝΙΚΟΛΑΟΥ Κ. ΑΡΤΕΜΙΑΔΟΥ».

Στίχ. 2-7: ...σήμερα Καθαρὴ Δευτέρα, 26 τοῦ Μηνὸς Φεβρουαρίου, ξύ-

πνησα και παίρνοντας τη μελέτη σου, πού αναφέρεται στα ὑπὸ συνεχή κατά-
 τμηση τοῦ φυσικοῦ κόσμου, τοῦ δέντρου τῆς ζωῆς και ἀναπνοῆς μας, τῶν λε-
 πτομερειῶν τοῦ ἀπὸ ἀνθρώπου μέχρι τῶν μονοκυττάρων ὁργανισμῶν,...: Προ-
 φανῶς ὁ Πεντζίκης ἀναφέρεται στὴ μελέτη τοῦ Ἀρτεμιάδη «Ἡ Γεωμετρία τῶν
 Fractals» (*Πρακτικά τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν*, τόμ. 63, 1988, Β' σελ. 480-499).
 Ὁ ὅρος τῆς Φυσικῆς καὶ τῶν Μαθηματικῶν fractal (ἐτυμολογεῖται ἀπὸ τὸ λατι-
 νικὸ *frangere* = θραύειν, θρύπτειν) στὰ ἑλληνικὰ σημαίνει μορφόκλασμα ἢ μορ-
 φοκλασματικὸ σύνολο, γεωμετρικὸ σχῆμα ποῦ ἐπαναλαμβάνεται αὐτοῦσιο σὲ
 ἄπειρον βαθμὸ μεγέθυνσης, καὶ ἔτσι συχνὰ ἀναφέρεται ὡς «ἀπείρως περίπλο-
 κο». Σὲ ἐρώτημά μου ὁ κ. Ἀρτεμιάδης ἀπάντησε ὅτι κατὰ τὴν ἀποψή του, γιὰ
 τὴ μεταφραστικὴ ἀπόδοση τοῦ fractal, εἶναι καταλλήλοτεροι οἱ ὅροι *θραῦσμα*,
τρίμμα, *θρύμμα* καὶ ὅτι ὁ ἴδιος προτιμᾷ τὴν τρίτη ἐκδοχή, ποῦ σημαίνει σύντριμ-
 μα, τεμάχιο θραυσμένου, μὴ ἀκέραιου καὶ ἀνώμαλου σχήματος. Ὁ Ν. Ἀρτεμιά-
 δης ἀσχολήθηκε μὲ τὸ θέμα τῶν fractals καὶ σὲ ἄλλα, μεταγενέστερα, μελετήμα-
 τά του, ὅπως: «Χάος – Fractals – Δυναμικὰ Συστήματα», *ΠΑΑ*, 69 (1994), Β'
 263-282. — «A Remark of the Space (H (X), h) of Fractals», *δ.π.*, 70 (1995),
 Α' 88-95. — «Ὁ νεολογισμὸς Fractal στὰ Μαθηματικὰ καὶ ἡ ἀπόδοσή του στὴν
 ἑλληνικὴ γλῶσσα», *αὐτόθι*, 256-261.

Στίχ. 11-12: ...δὲν ἔπαφα νὰ μιλῶ στὴ Νίκη, στὸ κτηματάκι μας στὸν ἄγιο
 Ἀντώνιο, τὸ προτελευταῖο χωριὸ τοῦ Νομοῦ Χαλκιδικῆς...: Βλ. καὶ παραπάνω,
 Σχόλια στὴν Ἐπιστολὴ Α', στίχοι 66-67.

Ε'

[ΡΙγωτὸ τεμάχιο ἐπιμήκους χάρτου ἀλληλογραφίας μὲ ὀριζόντιες καὶ κάθετες
 γραμμές, διαστάσεων 24,4×16,7 ἐκ., καὶ μὲ μία κάθετη πτύχωση. Χρῶμα χάρ-
 του λευκὸ καὶ γραφὴ ἔντονη.]

[φ. 1α]

[1991]

- Ἀγαπητὲ Νικόλαε Ἀρτεμιάδη τοῦ ἱατροῦ Κυριάκου καὶ
 ἀδελφῆ τοῦ Ἀρτέμη, ἔλαβα τὴν ἀπὸ 17/6/91 ἐπιστολή σου καὶ τε-
 λειώνοντας τὸν πῖνακα σήμερα τὸ πρωί: «Ἐνορία Ὁσίου Πατρὸς»
 5 μὲ βάση τὸ Συναξάρι τῆς 28/12, βάλληκα, ἀφοῦ φωτογράφησα
 τὸ[ν] ἐν λόγῳ ζωγραφικὸ μου ἔργο καὶ τὸ παρέδωσα στὸν Κορ-
 νίζα, ν' ἀπαντῶ σ' ὅσους μοῦ ἔστειλαν γράμματα ἢ βιβλία, ὅταν
 ἦλθε ἡ σειρά σου, μετὰ ἀπὸ πέντε στὰ ὁποῖα ἔγραφα μὲ λίγα λό-
 10 για σύντομα, ἄρχισα ψηφομετρώντας καὶ ἀριθμώντας τὰ ὀνόμα-
 τα τῶν ἀρχαίων συγγραφέων ποῦ ἔχεις ὑπογραμμίσει μὲ κόκκι-
 νο, παραλείποντας τὸ Ἰσοκράτης, ποῦ ἀκολούθως συμπεριέλαβα

- στά μὴ ὑπογραμμισμένα κείμενα τῶν διαπρεπῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἀνδρῶν. Ἀναζητώντας τις ἐννέα κατὰ Πλωτῖνο κατηγορίες λέξεων, μὲ τοὺς πρώτους ἀριθμοὺς τῶν ἀντιστοίχων κατὰ τῆς ἀλφαβήτας, ὡς ἀριθμητικῆς σειρᾶς, γραμμάτων ἀπὸ Α΄ ἕως Ω΄ ψηφιαριθ<μ>ουμένων καὶ τὸν ἀντίστοιχο σὲ κάθε ἄθροισμα πρῶτο ἀριθμό. Οὕτω, λοιπόν, ἡ Πρώτη Κατηγορία μοῦ ἀπέδωσε, στήν Α΄ Κατηγορία τῶν ὀνομάτων, τὸν Σκυλογιάννη, τὸν Ὅμηρο, τὴν Μελισσάνθη, τὸν αὐτοκράτορα τοῦ Βυζαντίου Ἰωάννη Καντακουζηνό. Στὴν Β΄ Κατηγορία τῶν Τοπωνυμίων, τὸ χωριὸ Πενταπλάτανος τῆς Καρατζόβας (Ἀλμωπίας), τὴ Νέα Ἀπολλωνία (Χαλκιδικῆς), τὴν Ἀριδαία (πρωτεύουσα τῆς Ἐπαρχίας Ἀλμωπίας τοῦ Νομοῦ Πέλλης), στήν Γ΄ Κατηγορία Κοινωνικῶν διακρίσεων, τὶς λέξεις Κοσμηματοπώλης, Χειροῦργος Οὐρολόγος, Βάρδος, στήν Δ΄ Κατηγορία τῶν σχετικῶν μὲ τὸ φυσικὸ περιβάλλον λέξεων, τὶς Ἀγροποῦλι, Φωνὴ ὑδάτων πολλῶν, Κυνοφόρων. Στὴν Ε΄ Κατηγορία, τὴν τῶν ἀναφερομένων στὸν Χρόνο λέξεων, τὸ ἔτος χίλια ἐννιакόσια πενήντα ἐπτά, Πρωταπριλιά. Στὴν ΣΤ΄ Κατηγορία τῶν λέξεων τῶν θλιβερῶν ἐκ τοῦ || πονηροῦ: Μικρόβια, ἐξαφάνιση μεγάλης Κυρίας. Στὴν Ζ΄ Κατηγορία, τῆς ἀγαθῆς μερίδος τῶν μετανοούντων, τὶς λέξεις καὶ φράσεις: Εἰσάκουσον ὅτι ἐγὼ δοῦλος <σου> εἰμί, σαφῆς θρησκευτικὴ ἀναφορά. Στὴν Η΄ Κατηγορία, τῶν ἀναφερομένων λέξεων στὸν Ἐκκλησιασμό, τὶς ἅγιος Χαράλαμπος, τοῦ Θεοῦ ἐστὲ εὐωδιὰ ὑμεῖς καὶ αἰτοῦμαι ὑμᾶς συμπάλλειν ἀεὶ. Στὴν Θ΄ Κατηγορία, τῶν λέξεων καὶ φράσεων ποὺ ἀναφέρονται σὲ θαύματα: ὁ θάνατος καινούργια ζωὴ, καὶ φῶς μεταμορφωτικὸ τῆς Δυστυχίας σὲ χαρὰ. Ἡ δευτέρα ἀπέδωσε στήν Α΄ Κατηγορία Κάδμος, Στάφυλος, Θόας, ἡ Β΄ Κατηγορία Μέγαρα, Κουφάλια, Νυφόπετρες, πηδαλιούχος, ἀεροσυνδός, Γεωπόνος, Δ΄ Κατηγορία Διαλυπέταλα, Μελτέμι, Φαγγρί, στήν Ε΄ Προπατορικά, Λυκόφως, Μεσονεκτικὸ, ΣΤ΄ Κηδεία, Παραφροσύνη, Ζ΄ Κατηγορία Ἰκεσία, πέθανε στήν ἐκκλησίᾳ προσευχομένη. Στὴν Η΄ αἰωνία ἡ μνήμη αὐτοῦ, Παντάνασσα, στήν Θ΄ Κατηγορία τῶν θαυμάτων, Προσδοκῶ ἀνάστασιν Νεκρῶν, εὐθείαση φωτὸς καὶ νοῦ. — Αὐτὰ ὅσον ἀφορᾶ τὴ μεταγλῶττιση τῆς ἐπιστολῆς ὡς ἀπάντηση κεφάτη. Συνέπεσε νὰ λάβω τὴν ἴδια ὥρα γράμματα, βιβλία καὶ περιοδικὰ ἐνδιαφέροντα, σ' ἕνα ἀπὸ τὰ τελευταῖα μιὰ συνέντευξή μου γὰ τὴ θεολογία στήν Σημερινὴ Ἑλλάδα. Καὶ τελειώνω, ἀγαπητὲ φίλε καὶ συνονόματέ μου. Νίκος. —

[φ. 1β]

ΣΧΟΛΙΑ ΚΑΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ

Στίχ. 2-3: Για τούς Κυριάκο και 'Αρτέμη 'Αρτεμιάδη βλ. και ἐδῶ παραπάνω, 'Επιστολή Α', στίχοι 19 και 21, ἀντίστοιχα.

Στίχ. 13-14: *Αναζητώντας τις ἑννέα κατὰ Πλωτῖνο κατηγορίες λέξεων*; Για τὸν Πλωτῖνο βλ. και παρακάτω, 'Επιστολή Ζ', στίχ. 11.

Στίχ. 18: *Σκυλογιάννης*: 'Ο Τσάρος τῶν Βουλγάρων 'Ιωαννίτζης ἢ Καλογιάννης ἢ Σκυλογιάννης ἢ Ρωμαιοκτόνος (κατὰ τὸ Βουλγαροκτόνος) φονεύθηκε ὅταν πολιορκοῦσε τὴ Θεσσαλονίκη —κατὰ τὴ λαϊκὴ παράδοση, ἀπὸ τὸν 'Άγιο Δημήτριο—, ἔξω ἀπὸ τὰ τείχη τῆς πόλης, τὸν 'Οκτώβριο τοῦ 1207. 'Ο Πεντζίκης ἀναφέρεται σ' αὐτὸν μὲ τὰ ἑξῆς (Νίκου Γαβριήλ Πεντζίκη, *Μητέρα Θεσσαλονίκη. Κείμενα σὲ πεζό*. 'Εκδόσεις Κέδρος, Μικρὴ βιβλιοθήκη ἑλληνικῆς καὶ ξένης λογοτεχνίας, 'Αθήνα 1970, ²1987, σελ. 81-82): «'Επιστρατεύοντας μὲ τὰ μπουλούκια του, ὁ Βούλγαρος 'Ιωαννίτζης ἢ Σκυλογιάννης, ποὺ ἐρῆμωσε ὅλη τὴ Μακεδονικὴ ὕπαιθρο, φτάνει ἀπὸ δυὸ μεριεὶς ταυτόχρονα, ἀπὸ τὸ Λαγκαδᾶ ἄφ' ἐνὸς καὶ ἀπὸ τὸν Γαλλικὸ ἄφ' ἑτέρου, πρὸ τῶν πυλῶν τῆς Θεσσαλονίκης.

» Τὰ Συναξάρια ἀναφέρουν, ὅτι ἀγναντεύοντάς την ἀπὸ σημεῖο περίοπτο ἐγγὺς τῆς πόλεως, λογάριζε κιόλας τὴν ἐπομένη ποὺ θὰ γινόταν δική του, σὲ ποῖο ἀπὸ τὰ πλοῦσια σπίτια της καὶ μέγαρα θὰ ἐγκαθίστατο. (...)

» 'Ετσι λοιπὸν ἀπ' ἐκεῖνο τὸ σημεῖο, πρόφτασε νὰ δεῖ ὁ Σκυλογιάννης τὴ Θεσσαλονίκη ποὺ δοκιμάζονταν γιὰ τὶς ἁμαρτίες τῶν ἀνθρώπων της. 'Αλλὰ τὸ ἴδιο βράδυ, ὁ πολιοῦχος 'Άγιος Δημήτριος, ποὺ τόσες φορές σκόρπισε τὴ λαίλαπα τῶν ἐναντίων καὶ λύτρωσε τὴ Μητέρα του πόλη, αὐτοπροσώπως ντυμένος τὰ λευκά, ὑπὸ τὴ μορφή τοῦ στρατηγοῦ τῶν βαρβάρων Μαναστρέ, μπαίνει μέσα στὸ ἀντίσκηνο τοῦ Σκυλογιάννη καὶ τὸν καταβάλλει μὲ τὸ δόρυ του. (...).

Στὸν Σκυλογιάννη ἀναφέρεται καὶ τὸ ποίημα τοῦ Πεντζίκη «Συμβάν» (1944): βλ. Ν.-Γ. Πεντζίκης, *Ποιήματα (Παλαιοντολογικά)*. 'Αγροτικὲς Συνεταιριστικὲς 'Εκδόσεις Α. Ε., Βιβλιοθήκη Νεοελληνικῶν Κειμένων, (Θεσσαλονίκη, 1988), σελ. 23-25. Μὲ ἀφορμὴ τὸ ποίημα «Σκυλογιάννης» τοῦ Κωστῆ Παλαμᾶ, τὸ «Συμβάν» καὶ τὸν ποιητὴ του σχολιάζει ὁ Ντίνος Χριστιανόπουλος, στὸ μελέτημά του «Τρία ποιήματα τοῦ Παλαμᾶ γιὰ τὴ Θεσσαλονίκη» (*Εὐκαρπίας ἔπαινος. Ἀφιέρωμα στὸν Καθηγητὴ Παναγιώτη Δ. Μαστροδημήτρη*. Φιλολογικὴ ἐπιμέλεια: Γιώργος 'Ανδρειωμένος. 'Εκδόσεις Πορεία, 'Αθήνα 2007, σελ. 1241).

Στίχ. 18-19: ...τὴν *Μελισσάνθη*: Τὸ γνωστὸ λογοτεχνικὸ ψευδώνυμο τῆς ποιήτριας 'Ηβης Κούγια-Σκανδαλάκη (1910-1990). Σημειώνουμε ἐδῶ τὶς δύο συγκεντρωτικὲς ἐκδόσεις ποιημάτων της: *Τὰ Ποιήματα τῆς Μελισσάνθης (1930-1974)*. Οἱ 'Εκδόσεις τῶν Φύλων, 'Αθήνα 1975 καὶ *Ὀδοιπορικὸ. Ποιήματα 1930-1984*. 'Εκδόσεις Καστανιώτη, 'Αθήνα 1986.

Στίχ. 19-20: ...τὸν αὐτοκράτορα τοῦ Βυζαντίου Ἰωάννη Καντακουζηνό. Ὁ Ἰωάννης ζ' ὁ Καντακουζηνὸς ἡγεμόνευσε τὰ ἔτη 1347-1355.

Στίχ. 31-32: Εἰσάκουσον ὅτι ἐγὼ δοῦλος <σου> εἰμί: Ψαλμὸς 142, 1 καὶ 12.

Στίχ. 47-48: ...μὴ συνέντευξή μου γιὰ τὴ θεολογία στὴν Σημερινὴ Ἑλλάδα.: Πρόκειται γιὰ μὴ συνέντευξη ποὺ παραχώρησε ὁ Πεντζίκης στὸν Σωτήρη Γουνελᾶ καὶ ἡ ὁποία δημοσιεύτηκε στὸ περιοδικὸ Σύναξη (Τριμηνιαία ἔκδοση σπουδῆς στὴν Ὁρθοδοξία), τεύχ. 38 (Ἀπρίλιος-Ἰούνιος 1991), σελ. 63-68.

ζ'

[Δισέλιδο ριγωτὸ λευκὸ χαρτί ἀποσπασμένο ἀπὸ τετράδιο, μὲ δύο κάθετες ἑντο-
νες ρίγες· διαστάσεις χαρτοῦ: 24,2×16,8 ἐκ., γραφὴ ζωηρή.]

[φ. 1α]

Θεσσαλονίκη, 24/12/1992

Ἀγαπητὲ φίλε, τ<έως> Καθηγητὴ καὶ νῦν Ἀκαδημαϊκέ, νιῇ
τοῦ Κυριακοῦ Ἀρτεμιάδη, ὑψηλόφρονος Ἰατροῦ, καὶ ἀδελφῆ τοῦ
ἐν ἀρχῇ Νομικοῦ καί, μετὰ τὸν θάνατο τοῦ κοινοῦ σας πατέρους,
5 ἰα>τροῦ Ἀρτεμίου, προχθὲς πῆρα τὴν εἰς ἀνάπτυο μελέτη σου πρὸς
τιμὴν τοῦ καθηγητοῦ Ἀθανασίου Κανελλοπούλου, καὶ μόλις πρὸ
ὀλίγου, ξαπλωμένος ἄνετα στὸ κρεβάτι μου τὴν ἀνέγνωσα, ἐνθου-
σι<α>σθεὶς μὲ ὅσα σχετικὰ μὲ τὸν συγκινησιακὸν ψυχικὸν πα-
ράγοντα καὶ τὴν ἀκριβῆ καὶ ὀλοένα ἀκριβέστερη ΜΑΘΗΜΑΤΙ-
10 ΚΗ ΓΝΩση. Οἱ παρατηρήσεις αὐτὲς ζωτάνεψαν μέσα μου τοὺς
ἀρχαίους Μαθηματικοὺς Πυθαγόρα καὶ Πλωτῖνο, οἱ ὁποῖοι ἀφ'
ἐνὸς ἐνέταξαν τὴν εἰκοσιτετράριθμη ἀλφαβήτα τῆς Ἑλληνίδος λα-
λιᾶς στοὺς νόμους τῆς ἀριθμητικῆς σειρᾶς καὶ ἀφ' ἑτέρου, ἀπα-
λείφοντας τὸ Μηδέν, μὴ καὶ δὲν πρόκειται περὶ μηδέν, ἀλλὰ τε-
15 λικὴ ἀρνηση τῶν πάντων, [καί] χρησιμοποίησαν τοὺς ἀριθμοὺς εἰς
ἐννέα, ἀρχινώντας μετὰ τὸν 9, ἀπαρχῆς ξανά μὲ τὸν 1, χρησιμο-
ποιώντας τοὺς κλασσικοὺς φιλοσόφους ὡς θεολόγους, πρὸς διαλεύ-
κανση [τῆς] τοῦ σοβαρώτερου ψυχολογικοῦ προβλήματος τοῦ θα-
νάτου γιὰ τὸν ἄνθρωπο. Ἀκριβῶς, δηλαδή, τίς ὑποδείξεις τῶν ποῦ
20 χρησιμοποιοῦ ἐγὼ ἀπὸ μηνὸς Αὐγούστου 4 τοῦ 1967, ἀποβλέπο-
ντας στὴ λύση τοῦ προβλήματος τῆς ἐπιβίωσης τῆς Ὁρθόδοξῆς
μας παράδοσης, ποῦ ἔφθασε στὴ λύση ὅτι «ὁ θάνατος τοῖς ἀνθρώ-
ποις νοοῦμενος ἀθανασία ἐστί». Χαίρομαι, λοιπόν, ποῦ ὅχι μόνο
μπορῶ νὰ ἀπαντήσω στίς <ἐνδεχόμενες> γιὰ τίς γιορτὲς τῆς λήξεως τοῦ
[φ. 1β] 25 ἐνὸς ἔτους, || καὶ τὴν ἐναλλαγὴν του μὲ νέον ἔτος, ἀλλὰ καὶ νὰ σέ

εὐχαριστήσω γιὰ τὴν τόσο σαφὴ μαθηματικὴ ἐνασχόλησή σου μὲ τὸν τομέα τῶν αἰσθητικῶν συγκινήσεων, γεγονός ὅτι [ὅτι] ἡ συνέχιση τοῦ χρόνου τῆς γνώσεως πάει σαφῶς νὰ καταστεῖ γνώση θρησκευτικῆ, καταργώντας τὸ ἀτομικιστικὸ ἐγὼ καὶ μεταβάλλοντάς
 30 αὐτὸ ἀπὸ ἓνα εἰς δύο, μὲ τὴ χάρη τοῦ Θεοῦ ποὺ μᾶς ἐνώνει μὲ τὸν πλησίον ὡς ἀληθὴ ἐαυτὸ μας.

Γεῖά σου, λοιπόν, καὶ χαρὰν σου ὁμοῦ μετὰ τῆς συμβίας σου, μὲ ἠῤῥξημένη τὴν ὀφειλομένη ὑπομονή στὸ μᾶκρος τῶν ἐναλλαγῶν τῶν χρονικῶν περιόδων καὶ κύκλων.—

Ἀπὸ βάθους καρδιάς

Ν. Γ. Πεντζίκης

ΣΧΟΛΙΑ ΚΑΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ

Στίχ. 2-3: ...νιὲ τοῦ Κυριακοῦ Ἀρτεμιάδῃ,...: Γιὰ τὸν Κυριάκο Ἀρτεμιάδῃ βλ. καὶ ἐδῶ παραπάνω, Ἐπιστολὴ Α', στίχ. 19 καὶ Ε', στίχ. 2.

Στίχ. 3-5: ...καὶ ἀδελφὲ τοῦ ἐν ἀρχῇ Νομικοῦ καί, μετὰ τὸν θάνατο τοῦ κοινοῦ σας πατρός, ἱατροῦ Ἀρτεμίου,...: Γιὰ τὸν Ἀρτέμη Ἀρτεμιάδῃ βλ. καὶ ἐδῶ παραπάνω, Ἐπιστολὴ Α', στίχ. 21, καὶ Ε', στίχ. 3.

Στίχ. 5-6: ...προχθὲς πῆρα τὴν εἰς ἀνάτυπο μελέτη σου πρὸς τιμὴν τοῦ καθηγητοῦ Ἀθανασίου Κανελλοπούλου,...: Ὁ Νικόλαος Κ. Ἀρτεμιάδης συνεργάστηκε μὲ τὴ μελέτη του «Ὁ ρόλος τοῦ συγκινησιακοῦ παράγοντος στὴ λύση μαθηματικῶν προβλημάτων» στὸ ἀφιέρωμα *Μελέτες πρὸς τιμὴν τοῦ Καθηγητοῦ Ἀθανασίου Κανελλοπούλου*, τόμ. Β', Πανεπιστήμιον Πειραιῶς, Πειραιᾶς 1992, σελ. 993-1010. Ὁ Ἀθανάσιος Κανελλόπουλος (1923-1994), οἰκονομολόγος καὶ πολιτικός, διετέλεσε Καθηγητὴς τῆς Ἀνωτάτης Βιομηχανικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Πειραιῶς.

Στίχ. 10-11: ...ζωντάνεψαν μέσα μου τοὺς ἀρχαίους Μαθηματικοὺς Πυθαγόρα καὶ Πλωτῖνο,...: Γιὰ τὸν Πλωτῖνο βλ. καὶ παραπάνω, Ἐπιστολὴ Ε', στίχ. 13.

Στίχ. 20-23: ...ἀποβλέποντας στὴ λύση τοῦ προβλήματος τῆς ἐπιβίωσης τῆς Ὁρθόδοξῆς μας παραδόσης, ποὺ ἔφθασε στὴ λύση ὅτι «ὁ θάνατος τοῖς ἀνθρώποις νοοῦμενος ἀθανασία ἐστίν»: Πρβλ. «καὶ ὁ θάνατος αὐτοῦ [sc. τοῦ Χριστοῦ], ἡμῶν ἀθανασία ἐστίν» (Ἀθανασίου τοῦ Μεγάλου, *Περὶ τῆς ἐνσάρκου ἐπιφανείας τοῦ Θεοῦ Λόγου*, Migne, P. G., τόμ. 26, στήλη 992 Α).

Υστερόγραφο:

Ὁ Νικόλαος Κ. Ἀρτεμιάδης ἔφυγε εἰρηνικὰ ἀπὸ τὴ ζωὴ στὶς 11

Ὁκτωβρίου 2010, ὅταν τὸ παρὸν δημοσίευμα εἶχε ἤδη στοιχειοθετηθεῖ.
Ὅποτε πιά καὶ ἀφιερώνεται στὴν ἀγαθὴ μνήμη του.—

Π.Δ.Μ.